

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ РЕПЕРТУАР ПЕРІОДИКИ

УДК 070.328-022.218:[001.102+025.32]

Ольга Вакульчук,

кандидат історичних наук, ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4171-3886>,

завідувачка відділу пресознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

вул. Володимирська, 62, Київ, 01001, Україна

e-mail: vakulchuk@nbuv.gov.ua

Особливості науково-інформаційного та бібліографічного опису багатотиражних газет

Багатотиражні газети – вид радянських періодичних видань, що виходили на підприємствах, у колгоспах, навчальних закладах, установах, військових частинах типографським, літографським або іншим розмножувальним способом. **Актуальність теми** зумовлена необхідністю бібліографічного вивчення і науково-інформаційного опрацювання цієї групи видань. **Мета статті** – розкрити специфіку складання науково-бібліографічного опису багатотиражних газет. **Методологія дослідження** ґрунтується на тлумаченні багатотиражної преси як бібліографічного об'єкта, що є джерелом складання репертуару періодики як складника ретроспективної національної бібліографії України. При **викладі основного матеріалу дослідження** розкривається процес науково-інформаційного опису багатотиражних газет, його особливості, складнощі. Наголошується, що цей масив періодики потребує опрацювання та систематизації з позицій сучасності, які передбачають створення традиційних і електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, зокрема друкованих бібліографічних покажчиків і баз даних. У **висновках** констатується актуальність проведення повноцінного історико-бібліографічного пресознавства. Воно відповідає завданням сучасної бібліотечної науки щодо виявлення, публікації, введення в науковий і культурний обіг якомога більшої кількості джерел, що сприяють створенню цілісної картини буття України у певний історичний період.

К л ю ч о в і с л о в а: багатотиражна преса, національна бібліографія, атрибуція газет, історико-бібліографічне дослідження періодичних видань, бібліографічний опис.

Актуальність проблеми. Динамічний розвиток сучасної бібліотечної науки дедалі наполегливіше стимулює проведення повноцінного історико-бібліографічного дослідження багатотиражної преси з розкриттям її потенціалу як багатоаспектного історичного джерела, об'єкта бібліотечно-бібліографічного пресознавства. Масив багатотиражних газет потребує опрацювання та систематизації з позицій сучасності, що передбачає створення системи традиційних і електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, зокрема, друкованих бібліографічних покажчиків, баз даних. У цьому контексті актуальності набувають і питання консолідації зусиль, кооперування наукових бібліотек та установ, що досліджують пресу, задля усунення паралелізму в роботі на шляху до створення репертуару вітчизняної періодики, зокрема, газетної.

Стан дослідження. Над вивченням і бібліографуванням газет працюють видатні вітчизняні вчені, чиїми зусиллями створено чимало наукових праць. Роботу над укладанням бібліографії періодики послідовно налагоджують різні наукові установи України, серед яких першість належить Науково-дослідному інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника. Його фахівці вже упродовж 25 років плідно працюють над створенням бібліографічного репертуару періодики. Фундаментальні історико-бібліографічні праці належать В. Габору, М. Галушко, О. Дроздовській, Н. Кулеші, М. Мартинюку, І. Павлюку М. Романюку, Л. Сніцарчук [1–8]; вченим Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка – А. Бойко, Н. Сидоренко, А. Волобуєвій, О. Сидоренку, О. Школьній [9; 10]; науковцям відділу газетних фондів (ВГФ) НБУВ – Т. Борисенко, О. Залізнюк, О. Лук'янчук, Л. Пахучій, І. Сірій [11]. З утворенням у 2016 р. на базі ВГФ НБУВ наукового відділу пресознавства (ВП), дослідження преси зосереджено у цьому спеціалізованому підрозділі. Його співробітники зробили вагомий внесок у справу бібліографування газет, у т. ч. й багатотиражних, що виходили на території сучасної України, включаючи їх до своїх друкованих покажчиків і електронних баз даних [12].

Мета статті – розкрити специфіку бібліографічного дослідження газетної періодики України, зокрема, й багатотиражних газет, показати необхідність створення бібліотечно-інформаційних ресурсів традиційного і електронного типу на ці видання, що стане значним внеском у справу створення бібліографічного реєстру вітчизняних періодичних видань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складання бібліографії періодики – процес довготривалий і складний з огляду на обсяг матеріалу. Задля досягнення мети необхідно спиратися на вироблені методологічні засади і принципи, які передбачають тлумачення багатотиражної преси як бібліографічного об'єкта, що є джерелом складання репертуару періодики як частини ретроспективної національної бібліографії України. Методичну основу описування багатотиражних газет становлять рекомендації щодо схеми опису, вимог наукового підходу стосовно його повноти і точності, що регулюються положеннями Держстандартів. При складанні бібліографічного опису наші фахівці також спиралися на методичні розробки вчених ЛННБ імені В. Стефаника [13–15], на накопичений досвід практичної бібліографічної роботи співробітників відділу газетних фондів (нині відділ пресознавства) НБУВ. Результатом цієї роботи ВП є серія опублікованих наукових каталогів, бібліографічних покажчиків газет України і баз даних [12].

Необхідною умовою здійснення бібліографічного дослідження багатотиражних газет стало наукове опрацювання фондів з метою уточнення історико-бібліографічної інформації. Фахівцями відділу пресознавства проведено значну роботу з упорядкування науково-інформаційного опису багатотиражних газет і, відповідно, створення вдосконаленого науково-довідкового апарату на ці види видань. Лише наукове опрацювання великого масиву газетної періодики, дослідження багатотиражної преси як джерела, атрибуція, класифікація та сис-

тематизація цього масиву, вивчення специфіки складання науково-бібліографічного опису, характеристика змісту дасть змогу визначити її місце серед інших джерел, ввести її в науковий обіг.

Питання про необхідність укладання зведеного довідника реєстраційно-облікового типу на багатотиражні газети порушувалося ще у 60-ті роки ХХ ст. у зв'язку зі зростанням інтересу науковців до цих видань, зокрема під час роботи з підготовки серії «Історія фабрик і заводів УРСР», що розпочалася 1958 р. Було цілком очевидно, що такий покажчик значно полегшив би пошук і надав можливість плідно працювати з цими джерелами. Однак, це питання у той час так і не було вирішено [16, с. 15].

Новий етап вирішення цієї проблеми розпочався з набуттям незалежності України, коли постало питання про необхідність створення масиву історичних досліджень, які б об'єктивно, без ідеологічних лагун, висвітлювали історичне минуле і уможливили б надання дослідникам повноцінної джерельної бази, де газетні фонди могли б зайняти належне місце. У перші десять років незалежності України формувалися нові методологічні засади бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, документознавства, де виокремлюється напрям історико-бібліографічних досліджень. Тоді ж і визріло рішення опрацювати газетні фонди у повному обсязі, включаючи і багатотиражні газети. Питання про розвиток такого напрямку досліджень стало можливим завдяки багаторічній роботі відділу газетних фондів, де колективом бібліографів проводилася ґрунтовна робота зі створення науково-довідкового апарату на газетні фонди НБУВ, відпрацьовувалися методики атрибуції в умовах постійного зростання наукових вимог щодо бібліографічного опису та вдосконалення бібліографічних стандартів, у т. ч. міжнародних.

Нині дослідження багатотиражної преси України здійснюється відділом пресознавства згідно з планом науково-дослідної роботи НБУВ за темою «Атрибуція та експертиза як складова досліджень книжкових та інших видів бібліотечних пам'яток: основи теорії та практики» (тема розрахована на 2019–2021 рр., науковий керівник – Г. І. Ковальчук). Під час роботи з багатотиражними газетами виявлено низку специфічних особливостей, які є свідченням інформаційної нестабільності таких видань.

Перша характерна особливість багатотиражної газети – *анонімність* (деперсоналізація) авторства статей, відсутність відомостей про особу, яка готувала статтю або надавала документ для друку. Встановити імена тих, хто співпрацював у багатотиражках, у багатьох випадках не видається можливим. Усі автори – звичайні працівники підприємств, відомих особистостей серед них немає. Матеріали часто підписані так: «Робкор», «Селькор» або ініціалами чи псевдонімами, які з тих самих причин також неможливо розшифрувати.

Значно ускладнює роботу *нестабільність назв газет* – часта їх зміна, що пояснюється історичними особливостями розвитку України. До прикладу: «Стахановець шкіряник» – орган партбюро, завкому та дирекції київського шкіркокомбінату (1929–1940) протягом свого існування мав назви: «Кліщі» (№ 1,

1929 – № 8, 1930), «Чинбар» (№ 9, 1930 – № 10, 1930), «Червоний чинбар» (№ 11, 1930 – № 46, 1937), «Стахановець шкіряник» (з № 47, 1937); газета кийвського судноремонтного заводу «Сталінець» (1929–1936, 1939, 1940) починала виходити під назвою «Червоний затонець» (№ 1, 1929 – № 27, 1934), а з № 33 від 19 травня 1933 р. з'явилася з подвійною назвою «Червоний затонець-Экономическая жизнь»; щоденна газета «Домна»: орган парткому, завкому і заводууправління Макіївського металургійного заводу ім. Кірова (1926–1936, Дмитріївське; Макіївка) після смерті Кірова була перейменована на «Кировец» (1936–1941р.); «Голос КРЕСУ»: газета робітників та службовців будівництва Київських райелектростанцій (Київ, 1929, 1930) з 1930-го по 1933 р. мала назву «Турбогенератор», надалі – «Електрик на варті» (1933), «Столичний КРЕС» (1935–1941); «Червона голка»: орган робітників та службовців вінницької швацької фабрики (Вінниця, 1931, 1932), у 1933–1941 рр. виходила під назвою «Володарка», у 1941-му – «За стахановські темпи». Таких прикладів безліч, адже часта зміна назв, пов'язана великою мірою з політичною кон'юктурою, характерною ознакою 1930 рр.

Ще одна особливість, притаманна багатотиражним газетам – *зміна мови назв газет та/або зміна мови викладу матеріалів*, що пояснюється чинністю політики українізації. Так, газета «Будь готов»: орган Катеринославського губкома ДКСМУ и губернского бюро комдетдвижения», що видавалася як додаток редакцією газети «Звезда» у Дніпропетровську у 1925 р., у 1926–1928 рр. вже виходить українською мовою під назвою «Будь наготові!»; харківська газета «Турбиностроевец»: орган ячейки КП(б)У, ЛКСМУ и построикома Турбиностроя» у 1931–1937 рр. виходила під назвою «Турбіновелетень», а у 1940-х – «Турбовелетень»; кременчуцький «Красный табачник»: орган партколлектива и завкома 4-й табачной фабрики» у 1933 р. змінила назву на «Червоний тютюнник»; «Днепрострой»: орган райкома КП(б)У, райкома строителей, райсовета и Управления объединённого строительства (Кичкас, 1927–1930)» мала назви «Пролетар Дніпробуду» (1931–1933), «Днепровский пролетарий» (1934). Зі зміною мови видання відповідним чином змінюються і всі вихідні дані; додатки до таких газет також друкуються різними мовами.

Серед специфічних особливостей, що утруднювали роботу з такими виданнями, слід виокремити *складність їх атрибуції*. Ідентифікацію багатотиражних газет як окремого виду ускладнює наявність численних додатків, бюлетенів, листівок, «сторінок» тощо. Великі заводи випускали свої основні газети, які мали безліч додатків. Наприклад, щоденна газета «Домна» – орган парткому, завкому та заводууправління Макіївського металургійного заводу ім. Кірова (Дмитріївське; Макіївка, 1926–1936) виходила з такими додатками: «Будь на чеку!» (1928); «За 12 тонн: ежедн. листовка» (1928); «Листовка «Домны» (1928); «Листок «Домны» (1928, 1930); «Четырнадцатый МЮД: листовка» (1928); «За колективізацію» (1930); «За колективизацию» (1930); «Пароль – Домна б»: штурмовка выездной редакции газеты «Комсомольская правда», «Макеевский рабочий», «На стройке», (1931); «Техническая страница» (1931, 1932, 1934–1936);

«За чистый завод» (1933); «Макеевский рабочий-Домна»: спец. вып. к общезаводской техпартконференции (1934); «Литературная страница» (1935, 1936); «За 12 тонн»: спецвыпуск (1936) та ін.

Двотижневик робітників і службовців Харківського заводу сільськогосподарських машин «Серп и молот» «Молотилка» (Харків, 1926, 1927, 1929), упродовж 1926–1941 рр. виходив з 19 додатками: «Сторінка молоді» (1930), «Страничка молодежи» (1930), «Додаток до газети «Молотарка» (1932); «Літературна сторінка» (1932, 1933, 1935–1938), «Молодняцька сторінка» (1932–1935), «Технічна сторінка» (1932, 1933, 1935–1938), «Літературна газета: додаток» (1933, 1934), «Молотарка: ударна листівка» (1933, 1934, 1936), «Молотарка» в Лозівській МТМ» (1933), «Молотарка» в Мечебилівській МТС на Петрівщині» (1933), «Молотарка» на Петрівщині» (1933); Технічна газета: додаток» (1933, 1934), «Більшовицька зміна» (1934, 1935), «Молотарка: екстрений випуск» (1934, 1936), «Молотарка: листівка» (1934, 1936, 1941), «Молотарка: листок «Лёгкой кавалерии» на Харьков. электростанции» (1934), «Тсоавіахемівська сторінка» (1935), «Молотарка» на карнавалі» (1936); «Литературная страница» (1939, 1941), «Техническая страница» (1940, 1941).

Неабиякі труднощі опрацювання багатотиражних газет були пов'язані із застосуванням *однакової назви* для видань різного підпорядкування. Так, назву «Паровозник» («Паротязник») мали газета робітників і службовців Олександрівських паровозних майстерень і вузла (Запоріжжя, 1929) та Дніпропетровського паровозоремонтного заводу (Дніпропетровськ, 1929, 1936–1941); під назвою «Об'єктив» виходили газета партійного колективу та фабкому Київської кінофабрики і газета партійного осередку та фабкому Одеської кінофабрики «Українфільм». Але найчастіше, нашим дослідникам траплялася назва «Ударник». Так називалися газети Харківської взуттєвої фабрики, Полтавського паровозоремонтного заводу, держшкірзаводу ім. Ільча в Бердичеві, швейної фабрики ім. Воровського в Одесі, гнотомеблевої та столлярної фабрик ім. 1-го Травня в Житомирі, Прилуцької держдрукарні, Миколаївського державного суднобудівного заводу імені 61 комунара, Калінінського цукрозаводу у Глухові, Рокитнянського маслозаводу, тресту Головспирту, механічного заводу НКВС УСРР у Харкові, Київського консервного заводу ім. Мікояна, Бердичівської пісочної цукроварні, 10-ї Бердичівської держвзуттярні. Серед повторюваних назв не бракувало й таких: «Друкар», «Мотор», «Стахановець» та ін.

Доволі багато проблем постало з *атрибуцією колгоспних та радгоспних газет, органів політвідділів МТС*, які мали однакові назви основних газет, а також спецвипусків і додатків, бюлетенів, листків, звернень, які готувалися найчастіше за допомогою виїзних редакцій. Наводити приклади через майже неосяжну кількість таких видань не видається можливим. За необхідності видавалися «сторінки»: «Комсомольська» «Комсомольсько-молоднеча», «Літературна» тощо. Упродовж усього періоду свого існування назви колгоспних газет не вирізнялися оригінальністю і різноманітністю. Так, у 1950-х рр. (часи масового заснування, регулярного виходу і розповсюдження колгоспних газет) виходило понад 160 «Колгоспних життів», понад 100 «Колгоспників», понад 200 газет з

назвами «Ленінський шлях» або «Ленінським шляхом»; надзвичайною популярністю користувалася назва «Авангард»; нерідкими були випадки зміни назв. І тут варто враховувати кількість колгоспних газет, які у загальному масиві багатотиражних видань займають приблизно 30 %.

Неабияку складність становлять також зміни *адміністративно-територіального устрою, регіональної підпорядкованості*, а також питання, пов'язані з перейменуванням міст і сіл, присвоєнням імен партійних діячів назвам підприємств і колгоспів, перепрофілюванням підприємства тощо. Перед тим, як приступити до дослідження газети, що виходила у населеному пункті, що змінював назву чи підпорядкованість, а також на підприємстві, назви якого різняться, задля встановлення місця видання необхідно з'ясувати усі перейменування, дати, коли ці перейменування відбувалися, визначити, як ці зміни вплинули на багатотиражне видання – його періодичність, назву, характер публікацій тощо.

Багатотиражні газети *виходили з різною періодичністю*, що пояснюється низкою причин – економічними (дефіцит паперу), впливами суспільно-політичної ситуації. Нерідко відбувалося й переформатування газет – у другий половині 1930-рр. частина багатотиражок перетворилася на районні газети.

Певні складнощі викликає і такий аспект, як *підпорядкування газет*: у період посилення ролі партії, зокрема, у роки індустріалізації, багатотиражні видання, які у 1920-х – на початку 1930-х рр. майже всі існували як газети робітників та службовців, наприкінці 1930-х перетворилися на органи парткомів, дирекцій, завкомів, профспілок.

Висновок. Як засвідчив аналіз, на часі проведення повноцінного історико-бібліографічного дослідження багатотиражної преси з розкриттям її потенціалу як багатоаспектного історичного джерела, об'єкта бібліотечно-бібліографічного пресознавства. Історико-бібліографічне вивчення багатотиражних газет відповідає актуальним завданням сучасної науки щодо виявлення, публікації, введення у науковий і культурний обіг якомога більшої кількості джерел, що сприятиме відтворенню цілісної картини буття України у певний історичний період, зокрема, у 1920-х на початку 1940-х років.

Список бібліографічних посилань

1. Габор В. В. *Українські часописи Ужгорода (1867–1944)*. Львів: ЛНБ імені В. Стефаника НАН України, 2003. 564 с.
2. Галушко М. *Українські часописи Станіславова (1879–1944 рр.): історико-бібліографічне дослідження*. Львів, 2001. 304 с.; ІІ ж. *Українські часописи Тернополя і Тернопільщини (1886–1944): історико-бібліографічне дослідження*. Львів: ЛННБ ім. Стефаника, 2008. 352 с.
3. Дроздовська О. *Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.): історико-бібліографічне дослідження*. Львів, 2001. 364 с.
4. Кулеша Н. *Українські періодичні видання в Німеччині 1919–1945 рр.: формування і функціонування*. Львів: ЛННБ ім. В. Стефаника, 2009. 280 с.
5. Мартинюк М. *Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939): матеріали до бібліографії*. Львів, 1998. 295 с.
6. Павлюк І. З. *Українські часописи Волині, Полісся, Холмищини та Підляшшя (1917–1939): анотований покажчик*. Львів; Луцьк, 1997. 179 с.

7. Романюк М. М. *Українська преса Північної Буковини (1870–1940)*. Львів : Фенікс, 1999. 428 с.
8. Сніцарчук Л. В. *Українська преса Галичини (1919–1939 рр.) і журналістикознавчий дискурс* : монографія. Львів: ЛННБ ім. Стефаника, 2009. 416 с.
9. Бойко А. А. Проблема дослідження преси православної церкви кінця XIX – початку XX ст.: критико-бібліографічний огляд. *Збірник праць Науково-дослідного центру періодики*. Львів, 2002. Вип. 10. С. 122–134.
10. *Періодичні видання Києва (1835–1917 рр.)* : покажчик : указатель. Т. II. Київ: Темпора, 2011. 128 с.; *Періодичні видання Києва (1835–1917 рр.)* : покажчик : указатель. Т. III. (російськомовні видання). Київ: Темпора, 2011. 792 с.; *Періодичні видання Києва (1835–1917 рр.)* : покажчик : указатель. Т. IV. Київ : Темпора, 2011. 208 с.
11. *Газети Радянської України 1917–1920 рр.* Київ, 1979. 195 с.; *Газети Радянської України 1921–1925 рр. (за матеріалами газетних фондів ЦНБ АН УРСР)* : каталог. Київ, 1981. 229 с.; *Газети Радянської України 1926–1929 рр. у фондах ЦНБ АН УРСР* : каталог. Київ, 1985. 305 с.; *Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : каталог: у 2 ч. Київ, 2004. Ч. 1. 853 с.; *Газети України 1930–1934 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : каталог: у 2 ч. Київ, 2004. Ч. 2. 986 с.
12. *Газети України 1935–1940 років у фондах НБУВ* : каталог. У 2 ч. Ч. 1. Київ, 2012. 570 с.; *Газети України 1935–1940 рр. у фондах НБУВ* : каталог. Ч. 2. Київ, 2012. 662 с.; *Газети України 1941–1945 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : каталог. Київ, 2009. 504 с.; *Газети України 1946–1950 років у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : каталог. Київ, 2012. 436 с.; *Газети України 1951–1955 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : каталог. Київ, 2013. 500 с.; *Газети України 1956–1960 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : науковий каталог. Київ, 2017. 988 с. *Газети України 1917–1920 рр. у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського* : науковий каталог. Київ, 2014. 433 с.
13. *Схема повного бібліографічного опису періодичного видання*. Львів : ЛНБ ім. В. Стефаника, 1994. 23 с.
14. *Методичний посібник з бібліографічного опису (ДСТУ ГОСТ 7.1: 2006)*. Львів : ЛННБ ім. В. Стефаника, 2010. 72 с.
15. Романюк М. М. *Загальна і спеціальна бібліографія* : навчальний посібник для студентів спеціальності «Видавнича справа та редагування». Львів, 2002. 112 с.
16. *Періодичні видання УРСР 1917–1960. Газети. Розділ другий: обласні, міські та районні газети* : бібліографічний довідник. Харків, 1965. 575 с.

References

1. Habor, V. V. (2003). *Ukrainski chasopysy Uzhhoroda (1867-1944)* [Ukrainian magazines of Uzhhorod (1867-1944)]. Lviv, Ukraine: LNB imeni V. Stefanyka NAN Ukrainy. [In Ukrainian].
2. Halushko, M. (2001). *Ukrainski chasopysy Stanislavova (1879-1944 rr.): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia* [Ukrainian magazines of Stanislavov (1879-1944): historical and bibliographic research]. Lviv, Ukraine; Halushko, M. (2008). *Ukrainski chasopysy Ternopolia i Ternopilshchyny (1886-1944): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia* [Ukrainian magazines of Ternopil and Ternopil Region (1879-1944): historical and bibliographic research]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
3. Drozdovska, O. (2001). *Ukrainski chasopysy povitovykh mist Halychyny (1865-1939 rr.): istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia* [Ukrainian magazines of county towns of Galicia (1865-1939): historical and bibliographic research]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
4. Kulesha, N. (2009). *Ukrainski periodychni vydannia v Nimechchyni 1919-1945 rr.: formuvannia i funkcionuvannia* [Ukrainian periodicals in Germany 1919-1945: formation and functioning]. Lviv, Ukraine: LNNB im. V. Stefanyka. [In Ukrainian].
5. Martyniuk, M. (1998). *Ukrainski periodychni vydannia Zakhidnoi Ukrainy, krain Tsentralnoi ta Zakhidnoi Yevropy (1914-1939): materialy do bibliohrafi* [Ukrainian periodicals of Western Ukraine, Central and Western Europe (1914-1939): materials for bibliography]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].

6. Pavliuk, I. Z. (1997). *Ukrainski chasopysy Volyni, Polissia, Kholmshchyny ta Pidliashshia (1917-1939)*: anotovanyi pokazhchyk [Ukrainian magazines of Volyn, Polissya, Kholmshchyna and Podlasie (1917-1939): annotated index]. Lviv, Ukraine: Luts'k. [In Ukrainian].
7. Romaniuk, M. M. (1999). *Ukrainska presa Pivnichnoi Bukovyny (1870-1940)* [Ukrainian press of Northern Bukovyna (1870-1940)]. Lviv, Ukraine: Feniks. [In Ukrainian].
8. Snitsarchuk, L. V. (2009). *Ukrainska presa Halychyny (1919-1939 rr.) i zhurnalistykoznavchyi dyskurs*: monohrafiia [Ukrainian press of Galicia (1919-1939) and journalistic discourse: monograph]. Lviv, Ukraine: LNNB im. Stefanyka. [In Ukrainian].
9. Boiko, A. A. (2002). Problema doslidzhennia presy pravoslavnoi tserkvy kintsia XIX – pochatku XX st.: krytyko-bibliohrafichnyi ohliad [The problem of research of the press of the Orthodox Church of the end of the XIX - the beginning of the XX century: critical and bibliographic review]. *Zbirnyk prats Naukovo-doslidnoho tsentru periodyky* [Collection of works of the Research Center of Periodicals.]. (Issue 10, pp. 122-134). Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].
10. (2011). *Periodychni vydannia Kyieva (1835-1917 rr.)*: pokazhchyk: ukazatel [Periodicals of Kyiv (1835-1917): index: index]. (Vol. II). Kyiv, Ukraine: Tempora; (2011). *Periodychni vydannia Kyieva (1835-1917 rr.)*: pokazhchyk: ukazatel [Periodicals of Kyiv (1835-1917): index: index]. (Vol. III). Kyiv, Ukraine: Tempora; (2011). *Periodychni vydannia Kyieva (1835-1917 rr.)*: pokazhchyk: ukazatel [Periodicals of Kyiv (1835-1917): index: index]. (Vol. IV). Kyiv, Ukraine: Tempora. [In Ukrainian].
11. (1979). *Hazety Radianskoi Ukrainy 1917-1920 rr.* [Newspapers of Soviet Ukraine 1917-1920]. Kyiv, Ukraine; (1981). *Hazety Radianskoi Ukrainy 1921-1925 rr. (za materialamy hazetnykh fondiv TsNB AN URSS)*: katalog [Newspapers of Soviet Ukraine 1921-1925 (according to the newspaper funds of the Central Scientific Library of the USSR Academy of Sciences): catalogue]. Kyiv, Ukraine; (1985). *Hazety Radianskoi Ukrainy 1926-1929 rr. (za materialamy hazetnykh fondiv TsNB AN URSS)*: katalog [Newspapers of Soviet Ukraine 1926-1929 (according to the newspaper funds of the Central Scientific Library of the USSR Academy of Sciences): catalogue]. Kyiv, Ukraine; (2004). *Hazety Ukrainy 1930-1934 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1930-1934 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine : catalogue]. (In 2 parts. P. 1). Kyiv, Ukraine: NBUV; (2004). *Hazety Ukrainy 1930-1934 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1930-1934 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine: catalogue]. (In 2 parts. P. 2). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
12. (2012). *Hazety Ukrainy 1935-1940 rokiv u fondakh NBUV*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1935-1940 in the funds of Vernadsky National Library of Ukraine: catalogue]. (In 2 parts. P. 1). Kyiv, Ukraine; (2012). *Hazety Ukrainy 1935-1940 rokiv u fondakh NBUV*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1935-1940 in the funds of Vernadsky National Library of Ukraine: catalogue]. (P. 2). Kyiv, Ukraine; (2009). *Hazety Ukrainy 1941-1945 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1941-1945 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine: catalogue]. Kyiv, Ukraine; (2012). *Hazety Ukrainy 1946-1950 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1946-1950 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine: catalogue]. Kyiv, Ukraine; (2013). *Hazety Ukrainy 1951-1955 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: katalog [Newspapers of Ukraine of 1951-1955 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine: catalogue]. Kyiv, Ukraine; (2017). *Hazety Ukrainy 1956-1960 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: naukovy katalog [Newspapers of Ukraine of 1956-1960 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine: scientific catalogue]. Kyiv, Ukraine; (2014). *Hazety Ukrainy 1917-1920 rr. u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*: naukovyi katalog [Newspapers of Ukraine of 1917-1920 in the funds of the Vernadsky National Library of Ukraine: scientific catalogue]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
13. (1994). *Skhema povnoho bibliohrafichnoho opysu periodychnoho vydannia* [Scheme of a complete bibliographic description of a periodical]. Lviv, Ukraine: LNNB im. V. Stefanyka. [In Ukrainian].
14. (2010). *Metodychnyi posibnyk z bibliohrafichnoho opysu (DSTU HOST 7.1: 2006)*. [Methodical manual on bibliographic description (DSTU GOST 7.1: 2006)]. Lviv, Ukraine: LNNB im. V. Stefanyka. [In Ukrainian].

15. Romaniuk, M. M. (2002). *Zahalna i spetsialna bibliografiia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv spetsialnosti «Vydavnycha sprava ta redahuvannia»* [General and special bibliography: a textbook for students majoring in «Publishing and Editing»]. Lviv, Ukraine. [In Ukrainian].

16. (1965). *Periodychni vydannia URSR 1917-1960. Hazety. Rozdil druhyi: oblasni, miski ta raionni hazety: bibliografichni dovidnyk*. [Periodicals of the USSR 1917-1960. Newspapers. Section two: regional, city and district newspapers: bibliographic reference]. Kharkiv, Ukraine. [In Ukrainian].

Olha Vakulchuk,

PhD (History), ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4171-3886>, Head of the Press Studies Department, Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

FEATURES OF SCIENTIFIC AND INFORMATIONAL AND BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION OF MASS-CIRCULATION NEWSPAPERS

Mass-circulation newspapers are a specific type of Soviet periodicals published at enterprises, collective farms, state farms, educational institutions, establishments, and military units by means of typography, lithography, or other printing methods. This group of publications can be objectively extended by such varieties as leaflets, appeals, thematic supplements, «pages», special issues, bulletins. **The purpose** of this paper is to explain the need for bibliographic study and scientific and informational processing of an array of mass-circulation newspapers published on the territory of modern Ukraine in the period of 1920 – early 1940 s. **The methodology** is based on the interpretation of the mass-circulation press as a bibliographic object, which is the source of compiling the repertoire of periodicals as part of the retrospective national bibliography of Ukraine. Recommendations on the scheme of description, the requirements of the scientific approach to the completeness and accuracy of the description, governed by the provisions of State Standards formed the methodological basis for the description of mass-circulation newspapers in this paper. **The novelty** lies in the presentation of mass-circulation newspapers as an independent object of bibliographic research. The array of mass-circulation newspapers needs to be processed and systematized from the standpoint of modernity, which involves the creation of a system of traditional and electronic library and information resources, including printed bibliographic indexes and databases. **Conclusions.** It is time to conduct a full-fledged historical and bibliographic study of the mass-circulation press with the disclosure of its potential as a multifaceted historical source, the object of library and bibliographic press studies. Historical and bibliographic study of mass-circulation newspapers meets the agenda of modern science to identify, publish, and introduce into scientific and cultural circulation as many sources as possible, which will help to reproduce a holistic picture of Ukraine in a certain historical period, including 1920s–1940s.

К е у в о р д s: mass-circulation press, newspaper periodicals, national bibliography, bibliographic description.

Vernadsky National Library of Ukraine
62, Volodymyrska st., Kyiv, 01033, Ukraine
e-mail: vakulchuk@nbl.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 12.02.2021.